

ג'ורג' ווינגטון מנהיג את מידחמת העצמאות האמריקאית מומלץ לקריאה עבור 120 חברי הכנסת

ספר מתורגם שראה אור בימים אלה, עשוי לעורר קינאה רבה אצל תושבי ישראל המשתוקקים לחוקת יסוד, שתנסח את האמנה בין האזרח והשליטנות, בין זכויות האזרח וחובות וזכויות השליטון, ולא בנוסח הולנדר-מקומי, כפי שמציגה זאת מזה שנים חברת הכנסת שולמית אלוני.

סיפורו של צ'רלס הרמן פריצ'ט החוקה האמריקאית - החוקה, תולדותיה ופירושה, הוא ספרי יסוד מעמיק למדי בנושא זכויות האזרח. הספר מתאר כיצד, בשנת 1787, התכנסה קבוצה של אמריקאים - בהם ג'ורג' ווינגטון, בנג'מין פרנקלין, ג'יימס מדיוסון ואישים נוספים - לדון במינרעות השונות של הממשל במתכונתו באותה עת...

פרקי החוקה האמריקאית בוחנים את ראשיתה, ייסודה ומרכיביה של חוקת-על זו, דרך הבהרת עיקרי המחשבה המדינית האמריקאית, אופני תיקון החוקה ופירושה, כפי שפורש במהלך השנים מאז חוברה בידי ווינגטון, פרנקלין ושאר חבריהם שמרדו במלכות בריטניה.

החלק השני של הספר בוחן את השיטה הפדרלית, דרך מקור הסמכות שלה, חובת הממשל הפדרלי למדינות הברית ולאורחיה. הפרק השלישי עוסק בקונגרס האמריקאי, תוך פירוט סמכויותיו, ומוליך לפרק המתמקד בנושא ארצות-הברית.

פרק חשוב, שהוא בעל עניין רב לישאר, שהמוצא האחרון שלו להגן על עצמו מפני שרירות זו או אחרת של הממשלה, הוא בית-המשפט העליון, הוא הפרק העוסק במערכת המשפט הפדרלית.

הפרק האחרון, המתמקד בספר הוא זכויות הפרט, העשוי לעורר את עיקר קינאתו של הישראלי. בפרק זה ישנה תמצית של נושאים, בסדר זה: "זכות הבחירה; חופש הדיבור; חופש העיתונות; חוצאת דיבה; דברי תועבה; הגבלת חופש הדיבור וההתאספות; חופש הדיבור והפרט הסדר; חופש ההפגנה; פעולה ישירה ומרי אזרחי; חופש ההתאגדות; חופש הדת; מיסוד הדת; הפלייה לא-גזעית; הגנה על צינעת הפרט" ועוד פרקים מרתקים.

בנספח מצוי תרגום מלא של חוקת ארצות-הברית ומפתח-עניינים מעולה. העיון בספר זה יבהיר לקורא העברי עובדה אחת - שמדינת-ישראל אינה מדינת-חוקה, שבה חסר האזרח את זכויות-היסוד האלמנטריות. מדינה שקיצצה מאז, מההסך כמה מהחיי רלויות שהיו לאזרח. "החוקה האמריקאית" מומלץ בעיקר לקריאה ל-120 חברי-הכנסת, וקריאה בו תבהיר להם חזון והבהר - שהם חיים באשלייה תחיקתית, ומהווים מכשיר הסרשיניים בידי הממשלה וראשיה-הממשלה. ספר מומלץ ביותר לקוראים שהיו רוצים לראות מדינת ישראל טובה.

* צ'רלס הרמן פריצ'ט - החוקה האמריקאית; עברית: אריה חשביה, הוצאת זמורה-ביתן-מודן; 183 עמודים (כריכה רכה).

חדשה בספרות הישראלית. והו ניסיון לכתוב ספר שהוא חצי תיעוד, חצי בדיחה - המתאחדים במסע נהדר אל העבר. חסרונן של גיא אוני נעוץ בקפדנות שבה תיעדה שולמית לפיד את העבר, כאשר בפרק הבדיחה, ביצירת התלתימיות מוות, פאניה סילס ושאר הדמויות המופיעות

תערובת של אלוהוליסט בוהמי ומשורר עדין-רגש ("אימבר הופיע, מלוא כל ה- ארץ ריגשתו, עניבתו רפופה ושולי מדי נסיו הארוכים, הדיימשים/ מקופלים, לה גן עליהם מפני החול והאבק...") תוך כדי גישוש צעדיה הראשונים בגיא-אוני, מור באים פרקי ראשיתו של אותו כפר גלילי, אשר קדם לעליה הראשונה, ומייסדיו היו בני צפת שמאסו בנידבות החלוקה.

אין ספק שבדמותה של פאניה סילס, מתגלמת המורדת היהודית של סוף המאה שעברה, החלוצה שוברת המוסכמות, ש- מקומה נפקד מתיאורי הספרות של אותה תקופה. פאניה נאבכת על שיקום גאוותה הפגועה: "לפני שנה ועשרה חודשים החל הפגורום בעיר... לגיא-אוני באתי כדי ללקק את פצעיי, והנה היא החזירה לי את כבודי. אינני מצטערת ואינני מת- חרמת, וחיאל. גאה אני בידי הפצועות. אפילו ברעב אני גאה. בכנרדי הקרועים... הגשם יבוא, וחיאל. הוא מוכרח לבוא..." פאניה מתלטיה להציל את גיא-אוני, ר- מגיעה לביתו של אולריפנט בחיפה, אותו אנגלי תמהוני שנפתלי הרץ אימבר היה מזכירו, ומנסה לשדלו שירכוש את האמות גיא-אוני. פאניה מדגימה בביתו של אר- ליפנט את חינוכה ופורטת על הפסנתר, ומרגשת את הנוכחים.

האונס המחריד בפוגרום, דוחה אותה לקיים הייאשות עם בעלה חיאל, וה- דבר מערער את חייה-גיושואיהם. פאניה מלווה בתולדותיה את הגעת העליה הר-ר- מבית לגיא-אוני, עליה, שהמירה את שם המקום לראש-פניה, במטרה להפוך את המקום למושבה לתיפארת. אך עם התי- גברות המשבר בין פאניה לחיאל, מת- ליטה פאניה לעשות את הלא-יעשה ב- אותם ימים, "לעזוב את המקום ולמצוא לה מקום מגורים חדש, הרחק הרחק מיחיאל...". ודרך חיפה היא נמלטת ליפו, אל דודה אלכסנדר מאנדלשטאם, ודבק בה הכינוי "מלכת ארץ נפתלי".

ביפו עוברת פאניה מהפך נוסף: "היא אחזה בשולי הצאית והזירה את צעדיה. מאז הגיעה ליפו פשטה מעליה את כנרדי הברואית ושבה אל שמלותיה, האירי- פיות". אלא שחיאל אינו מוותר, והוא מגיע בעקבותיה ליפו, הם מתפייסים, ו- פאניה מתגברת על אימי הפגורום שעברה ומתקרבת לחיאל: "פניו היו כמזכים לפניה והיא שמעה את נשימתו החטופה כשרם תרו שפתו אחרי שפתיה. הוא לא הרפה ממנה עד שנענתה לו, ואחר כך,

סופרת לפיד אוטואמנציפציה נשית

אחרי הכהלה הראשונה, חיבקה את גופו והחלה לרעוד, גלים של בושה וכיליון נפש זורמים בה ללא מעצור. גופם דיבר כשפה משלו, ואומר את הדברים שפיהם מוצא לומר... את ויכרוך האונס בפגורום ממירה פאניה באהבתה לחיאל.

בינתים מגיע פרק השתלטות אנשי הברון רוטשילד על ראש-פניה, השתל- טות שראשיתה מרידת בני המושבה ואר- ריתה כניעתם, והפיתום לשכירי-יום של הברון ופקידיו. בינתים מתחוללת שריפה בראש-פניה, שבמהלכה נשרף אחיה הי- משוגע של פאניה. אחרי מותו מנסה פאני- לתמוך ביחיאל בסוגי מיסחד שונים, אינה מצליחה בכך, ויחיאל נשלח ביד פקדי הברון לעבודת-גולות ביסוד-המעלה, שם הוא לוקה בקדחתו, וקודח עד מוות. גיא אוני הינו ספר המעיד על מגמה

של הסופרים. גראס מזלזל בויעוד שהוא יצר בשנת 1647, תוך שאינו חוסך זילזול בכינוס של 1947, ומציינ את אותה חבורה של סופרים ומשוררים ממורמרים, קפד- ניים, אדוקים, גס-ירוח, מרינפש הנאב- קים לרמית-עין למען בניית עולם חדש (ו/או גרמניה חדשה) מן ההומר הפגום שבמוחותיהם. את הפסימיות הגראסי מט- בל המחבר בתקיחה לעוד ויעודים של סופרים מסוג זה, תוך שהוא מסיים את הויעוד בטלגטה כבעיה: "שום אחר מהם לא אבד מאתנו. כולנו הנענו למחור- הפצנו. אפס, איש לא כינס אותנו שנית באותה מאת-שנים, כטלגטה או במקום אחר. יודע אני, כי הייתי אז, אני יודע גם יותר מזה. רק מי ששילח אש כפונדק הגשר, איני יודע, איני יודע."

הויעוד בטלגטה הוא ספר נדיר ויוצא- דופן של סופר על עולם הספרות, על מסרות הספרות ועל חלקם של סופרים בסתירה האווירה הספרותית בחברה שבה הם חיים. הוא עשוי להציג בעיני קורא נכון את עליבותה האידיאולוגית של ה- ספרות הישראלית, העוצמת עיניה מראות את תהליך שינוי הלשון העברית, והע- מטתה בדימויים פאסיסיים קיצוניים, מי בלי שאיש מבין הסופרים ירים קול.

הויעוד בטלגטה הוא הכחה כי ממש- לות מדינות ומעצמות נמחקים מעל פני כדור-הארץ, ומורידים עימם ביגון שאולה אידיאולוגיות המוציאות חיילים למילחמות, תוך שהן מחסלות מיליוני אזרחים. הספר מוכיח לקורא פרט קטן - אחרי כל הי- טבה, המילחמות והאידיאולוגיות, גותר רק דבר אחד לדורות הבאים: מלל כתוב ב- פרוזה או בשירה, שהוא השריד האחד והיחיד לאירועים האנושיים. תרגומו של חיים א'זיק, הוא מתרגומי המופת המעולים ביותר שראו-אור בעב- רית בעשור האחרון. הוא מצליח להתמודד עם מיכלול שלם של גרמניזמים, מישורי לשון ישנה ולשון חדשה.

פאניה סילס

ההפתעה הספרותית של חורף 1982 בי ארץ היא הרומן גיא אוני של שולמית לפיד. גיא אוני הוא שמה הראשון של המושבה לראש-פניה ושם מתרחשת רוב עלילת הרומן, בראשית ימי העליה הרא- שונה (1882).

גיבורת (גיא אוני היא פאניה סילס, יהודי-רוסיה בת 16, שנאנסה בידי פור- עים באחד מהפוגרומים שנערכו ביהודי אוקראינה. פאניה עולה לארץ-ישראל ביחד עם תינוקה שנולד כתוצאה מאותו פוג- רום, עם אחיה שדעתו השתבשה עליו במהלך שירותו בצבא הרוסי הצארי, ועם דודה, אלכסנדר מאנדלשטאם.

עם הגיעה של פאניה ליפו, משדך דודה בינה ובין איכר אלמן שלו שני יתומים מגיא-אוני (ג'עוני - בשמה הערבי) בשם יחיאל סילס, המתאהב בתוצאה מאותו פוג- שולמית לפיד מתארת בעט אמונה וקפ- דנית את תיאור שחירותה העצמי של פאניה סילס, ומשל גשי לאוטואמנציפציה שחיבר י"ל פינסק'ר ליהדות הרוסית, ב- אותה תקופה ובאותו הזמן. (במשך כל השנה האחרונה היו כל ההחלטות שלה, ושללה בלבד, לפיכך ולרע, מיום שעמדה על דעתה היתה עצמאית ומרדנית...)

בהגיע פאניה ליחיאל סילס לגיא-אוני (כעשרה בתים בני קומה אחת, בנויים אכן כמחיה ומטייתים בבנין, עמדו ב- שורה, שקועים בקוצים וכעשב גבוה...") דומה שפאניה מגיעה לקצה של העולם. היא מנסה להתמודד עם שירתה המת- חדשת: "למחוק את הפחד הישן ולהתחיל מחדש. זהו ביתי עכשיו, זהו ארמתי, זה כפרי זה המעיין שלי. עלי לתורר ולשנן זאת... פאניה מגיעה לגיא-אוני בזמן הקשה ביותר של מושבה זו (שלוש שנים שלא זרענו ולא קצרנו). בין יושבי המושבה היא פוגשת בנפתלי הרץ אימבר, מי שהתפרסם מאוחר יותר כי מחבר ההימנון הלאומי התקווה, שהוא

* שולמית לפיד - גיא אוני; עורר: יעקוב שביט; הוצאת כתר; 266 עמודים (כריכה רכה).